

MEDVE A KERTEK ALATT, AVAGY A VADÁLLATOK BELTERÜLETI MEGJELENÉSÉNEK VIZSGÁLATA A TÁRSADALMI KONFLIKTUSOK SZEMPONTJÁBÓL¹

CZÉKMANN ZSOLT^{*}, CSEH-ZELINA GERGELY^{**}, CZIBRIK ESZTER^{***},
RITÓ EVELIN^{****}, SZABÓ BALÁZS^{*****}

* Tanszékvezető, egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Tanszék. E-mail: zsolt.czekmann@uni-miskolc.hu

** Egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Tanszék. E-mail: gergely.cseh-zelina@uni-miskolc.hu

*** Egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Tanszék. E-mail: eszter.marczisne@uni-miskolc.hu

**** Egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Tanszék. E-mail: evelin.rito@uni-miskolc.hu

***** Egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Tanszék. TINLAB kutatási csoportvezető. E-mail: balazs.szabo@uni-miskolc.hu

Absztrakt

Felgyorsult, industrializált világunkban napról napra újabb és újabb kihívásokkal kell szembenéznie az állampolgároknak, a vállalatoknak és természetesen az állami szervezeteknek is. Ezek jelentős része a technikai vívmányok gyors fejlődése miatt keletkezik, mások gazdasági eredetű problémákból alakulnak ki, és vannak egyéb társadalmi problémákra is visszavezethető kihívások. Vannak, amelyekre fel lehet nagyjából készülnie az érintett feleknek, és vannak olyanok is, melyek a meglepetés erejével képesek hatni, ezáltal a megfelelő válaszok is rendszerint elmaradhatnak. Ez utóbbi esetben sorolhatjuk napjainkban az egyre gyakrabban problémát jelentő esetköröket, amikor vadállatok jelennek meg a települések belterületén, és általában riadalmat keltenek a települési lakosok körében.

Kulcsszavak

vadállatok, hatósági eljárás, kommunikáció, társadalmi konfliktus

¹ Készült az RRF-2.3.1-21-2022-00013 azonosítójú „Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium” elnevezésű projektben, a Széchenyi Terv Plusz program keretében, az Európai Unió Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközének támogatásával.

Abstract

In our fast-paced, industrialized world, citizens, companies and, of course, state bodies have to face more and more challenges every day. A significant part of these arise due to the rapid development of technical achievements, others arise from problems of economic origin and there are challenges that can be traced back to other social problems as well. There are some that the parties involved can roughly prepare for, and there are also some that can have an impact with the power of surprise, as a result, the appropriate answers can usually be missed. In the latter case, we can classify the more and more often problematic cases when wild animals appear in the interior of settlements and generally cause alarm among the inhabitants of the settlements.

Keywords

wild animals, procedures of authorities, communication, social conflicts

Bevezető gondolatok

Napjaink rohanó világában a jogi kihívások jelentős része az infokommunikációs eszközök segítségével folyamatosan változik, javul, ugyanakkor az nem jelenthető ki, hogy minden új jogi problémára a technológia fogja a választ nyújtani. Az adatbázisok, elektronikus eljárások világában, ahol a mesterséges intelligencia egyre gyorsabb fejlődése is új területeket nyit meg az egyes jogi területeken, még mindig léteznek olyan kihívások, amelyekre a választ nem elsősorban az infokommunikációs eszközök fogják megadni. Ilyen kihívások közül jelen tanulmány egy speciális körre fog fókuszálni, nevezetesen a vadállatok belterületi megjelenésének vizsgálatára hazánkban. Ez az egyébként multidiszciplináris jogterület számos kérdést vet fel mind a hatóságok, mind pedig a társadalom oldalán nézve, amelyek közül csak egy a kártérítési kérdéskör.

Napjainkban egyre gyakoribb jelenség, hogy a vadállatok természetes környezetüket – az erdőket, mezőket – elhagyva kisebb nagyobb gyakorisággal megjelennek az emberek által folyamatosan lakott területeken (Nagy, 2024). Rögzíteni kell azonban azt, hogy ilyen belterületi megjelenéssel már évekkel korábban is lehetett találkozni, és több nemzetközi (Cahill et al., 2012; Licoppe et al., 2013; Nyhus, 2016) és hazai tanulmány (Bogdán & Heltai, 2014; Heltai et al., 2016; Sütő et al., 2020; Tari et al., 2020; Nagy & Tari, 2024) is született a témában. Ez a megjelenés köszönhető – többek között – a globalizációs folyamatoknak, az emberiség folyamatos terjeszkedésének (Radeloff et al., 2005; Nagy et al., 2024), a mezőgazdasági és erdészeti termelés átalakulásának, az éghajlatváltozásnak és egyéb körülményeknek is, mellyel jelen cikkben nem kívánunk foglalkozni. Azzal a ténnyel viszont igen, hogy a növekvő belterületi vadmegjelenés növekvő konfliktusforrás, és egyre több hatóság számára jelent megoldandó problémát.

A probléma kezelése kapcsán különbséget kell tennünk a tekintetben, hogy a belterületen megjelenő vadállat vadászható vadfaj-e vagy védett állat. Az első eset kezelése kicsit egyszerűbb kérdéskör, melyet be fogunk mutatni, viszont a védett állatok esetében nem ilyen egyszerű a helyzet. Hazánkban is egyre nagyobb gyakorisággal hallhatunk, olvashatunk vagy akár tapasztalhatunk védett állatok, kifejezetten védett nagyragadozók megjelenéséről az északkelet-magyarországi régióban, különösen a barnamedvék és szürkefarkasok jelenlétéről. Ezek közül a medve már nem egy alkalommal tűnt fel lakott területeken is, így Miskolcon és több,

a Sajó folyó menti településen is az elmúlt években. Egyelőre a hazai belterületi vadmegjelenések „pusztán” anyagi károkkal és riadalmakkal jártak, viszont a szomszédos országokban, Szlovákiában és Romániában már számos lakott területen bekövetkezett ember elleni támadást követtek el a medvék, melyek közül volt már halálos áldozatot követelő eset.

Úgy gondoljuk, hogy ez is jól jelzi, hogy nagyon is valós és jelentős problémával állunk szemben, amivel foglalkozni szükséges, megfelelő cselekvési, intézkedési eljárásokat, protokollokat kell kidolgoznunk. Jelen tanulmányban a legfontosabb hazai hatóságokat szeretnénk kiemelni, hogy milyen formában jelentkezik nálunk a nevezett problémakör. Ezek során bemutatjuk a természetvédelmi és vadászati hatóságok (melyek a vármegyei kormányhivatalokban működnek), a helyi önkormányzatok, a vadászatra jogosultak (vadásztársaságok) és a civil lakosság érintettségét.

1. A természetvédelem szerepe

A természetvédelem szerepe mindkét vadállati csoportban fontos és meghatározó, hiszen a védett állatfajok, különösen a nagyragadozók belterületi megjelenése kapcsán speciális feladatokkal rendelkezik. Azonban érdemes tisztázni, hogy a természetvédelmi jogszabályok és a vadászati jogszabályok nem két különálló területet képviselnek, hanem szoros összefonódásban működnek. A két rendszer célja közös: a biológiai sokféleség és a természeti rendszerek fenntarthatóságának megőrzése. Ennek érdekében a vadászat és a természetvédelem nemcsak párhuzamosan, hanem kölcsönösen támogató módon működik együtt. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény taxatív rögzíti a védett természeti területeket: a nemzeti parkokat, a tájvédelmi körzeteket, a természetvédelmi területeket és a természetvédelmi emlékeket. A felsorolt védett természeti területek különbözőségét a védelem kiterjedtsége, célja, hazai és nemzetközi jelentősége adja.²

A törvény deklarálja a nemzeti park fogalmát, amely az ország olyan nagyobb kiterjedésű területe, ami jellegzetes természeti adottságaiban lényegesen nem került megváltoztatásra. Meghatározza továbbá célját, miszerint elsődleges rendeltetése a különleges jelentőségű, természetes növény- és állattani, földtani, víztani, tájképi és kultúrtörténeti értékek védelme, a biológiai sokféleség és természeti rendszerek zavartalan működésének fenntartása. Feladata továbbá az oktatás, a tudományos kutatás és a felüdülés elősegítése egyaránt.³

A természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet kimondja, hogy a nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszer a természetvédelemért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi hivatalnak minősül, központi költségvetési szerv. Lényeges továbbá, hogy a szervezetrendszer területi szerve a Nemzeti Park Igazgatóság (a továbbiakban: NPI), amely a természetvédelmi szabálysértések ellenőrzésére, továbbá a természetvédelmi őrszolgálat működtetésére közhatalmi jogkörrel rendelkezik.⁴

Az NPI alaptevékenysége a védett és fokozottan védett természeti értékek, a védett és fokozottan védett természeti területek, a Natura 2000 területek és közösségi jelentőségű értékek, valamint a nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó területek és értékek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos feladatok ellátása.⁵ Feladata sokrétű, mivel hatás-

² A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 28. §.

³ A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 28. § (2) bekezdés.

⁴ A természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 3. §.

⁵ A természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 19. §.

körébe tartozik az erdő- és vadgazdálkodási tervek előkészítése, a természetvédelmi kutatások végzése, az élőhelyek kialakítása, a sérült vagy károsodott élőhelyek helyreállítása és rehabilitációja. Mindemelett felelős a természetvédelmi célú nyilvántartások vezetéséért, az ahhoz szükséges adatgyűjtésért, monitoring és ellenőrző feladatok ellátásáért. Együttműködik a helyi önkormányzatokkal a természet védelmével kapcsolatos feladataik ellátása érdekében, továbbá a vízügyi és vízvédelmi igazgatási és hatósági szervekkel, valamint a környezetvédelmi feladatkörrel rendelkező szervekkel egyaránt. Magyarország területén tíz NPI működik, amelyek egymástól elkülönülő működési területe az egész ország területét lefedi. Az NPI-k működési területe nem azonos a nemzeti park (mint védett természeti terület kategória) törzsterületével.⁶ A vadászat szempontjából a legfontosabb, hogy az NPI-k a természetvédelmi szempontból védetté nem nyilvánított természetes növény- és állatvilág (vadászható vadfajok, fogható halfajok, az ősi hazai háziasított állatfajok, -fajták és ezek génkészletei) védelméért felelősek.

A természet védelméről szóló törvény 34. §-a alapján miniszteri kezdeményezésre lehetőség van arra, hogy különleges rendeltetésű vadászterületté nyilvánítsanak egy-egy vadászterületet, amely nemzeti park területén található, lényeges szempont azonban, hogy erre a természet védelméhez fűződő érdekből kerülhet sor. Azokon a területeken, amelyeket a természet védelméhez fűződő közérdekből különleges rendeltetésű vadászterületté nyilvánítanak, a vad állományszabályozását, a vadászatot a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére, illetve az általa meghatározott természetvédelmi feltételekkel a vadászati hatóság határozata alapján a vadászatra jogosult köteles elvégezni. Ha a védett természeti érték megóvása más módon nem érhető el, a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére a vadászati hatóság állományszabályozást rendel el.⁷

A fentiek alapján megállapítható, hogy a nemzeti parkok elsősorban a természetvédelem és a biológiai sokféleség megőrzése érdekében vannak fenntartva. Vannak azonban kivételek, például, ha a vadállomány túlzottan elszaporodik, ami károsíthatja az ökoszisztémát, akkor korlátozott vadászat engedélyezhető, azonban az ilyen jellegű tevékenységet szigorú szabályok és előírások mellett végzik. Minden esetben cél a fenntartható vadászat biztosítása, amely a biodiverzitás megőrzését és a természetes élőhelyek védelmét szolgálja. Ezek a hatóságok együttműködve dolgoznak a természet megóvásán, a fenntartható fejlődés elősegítésén és a környezetvédelmi jogszabályok betartásán.

A természetvédelmi jogszabályok és a vadászati előírások között szoros összhang van, és a két terület hatóságai együtt dolgoznak a fenntartható vadgazdálkodás biztosításán. A természetvédelmi törvény és a vadászati törvény közötti összefonódás a gyakorlatban is megnyilvánul. A vadgazdálkodás, az állományszabályozás, és a természetvédelmi célú intézkedések mind egy rendszeren belül működnek, és a két terület hatóságai – mint például a Nemzeti Park Igazgatóságok és a vadászati hatóságok – kölcsönösen támogatják egymást. A természetvédelmi jogszabályok nemcsak a védett területek megóvását szolgálják, hanem közvetlenül hatással vannak a vadgazdálkodásra és a vadászat fenntarthatóságára is.

A belterületi vadmegjelenés kapcsán a nemzeti parkok természetvédelmi őrei azokban az esetekben jutnak szerephez, amikor valamilyen védett vadfaj jelenik meg. Az utóbbi években ez néhány alkalommal szürke farkas (lásd pl. a svájci jeladós farkas esete) és egyre többször barnamedve észlelések kapcsán jelentkezik. Feladatuk elsődlegesen a hiteles azonosítás, a megfigyelés és a nyomon követés, melyhez mind hatósági jogkörök, mind technológiai ellátottság tekintetében jól felruházott szakemberekről beszélhetünk. A jogkörök tekintetében ugyanis, ha

⁶ A természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 3. §.

⁷ A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 34. §.

azt állapítják meg, hogy a kérdéses állat valós életveszély jelent, akkor akár az élve befogás lehetősége mellett még a vadállat ártalmatlanná tételére, lelövésére is jogosultak. A technológiai ellátottság tekintetében elmondható, hogy a különböző éjjellátó és hőképet is mutató kereső távcsövek és drónok is a rendelkezésükre állnak, melyek segítségével nagyterjedésű területeket tudnak rövid idő alatt is átvizsgálni. Ezen átvizsgálásokat segítik továbbá a nagyszámban kihe-lyezett automata kameracsapdák is, melyek felvételeiből gyakran szoktak megosztani egy-egy érdekesebb fotót az interneten, viszont szigorúan helyszínmegjelölés nélkül, ami álláspontunk szerint a lakossági tájékoztatás miatt nem szerencsés. Az elmúlt években gyakran tapasztalhattuk, hogy egy-egy barnamedve megjelenés kapcsán a természetvédelmi örök nagy erővel kezdték meg a dokumentálást és a nyomon követést, azonban ennek érdemben hasznosítható eredményei nem igazán voltak tapasztalhatók a többi érintett fél részére. További szerepük merülhet még fel, ha a védett állatok elpusztulnak, ezekben az esetekben a szakértői vizsgálat részeként segédkeznek az elpusztulás okának kiderítésében, ami az elmúlt időszakban orvvadászat, illetve gázolás formájában is megvalósult.

2. A vadászati hatóság

A hazai vadgazdálkodással összefüggő hatósági feladatok több szerv között oszlanak meg, amely közül ki kell emelni a vadgazdálkodási igazgatás területi szervét a vadászati hatóságot (Csáki-Hatalovics & Szabó, 2020, 723). Éppen ezért a következőkben a fővárosi és a vármegyei kormányhivatalok oldaláról vizsgálódunk. Magyarország Alaptörvénye rögzíti, hogy a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve a fővárosi és vármegyei kormányhivatal.⁸ A Kormány vadászati hatóságként a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokat jelöli ki.⁹ A kormányrendelet rögzíti, hogy vadászati hatóságként főszabály szerint a vadászterület fekvése szerint illetékes vármegyei kormányhivatal mint területi vadászati hatóság jár el a vármegyére kiterjedő illetékességi területen.¹⁰ Kivételként említhető a Pest Vármegyei Kormányhivatal, amelynek illetékessége vadászati hatóságként Budapestre és Pest vármegye területére terjed ki.¹¹ A vadászati hatósági eljárás egyfokú, a döntéseivel szemben a közigazgatási ügyekben eljáró bíróságokhoz lehet fordulni jogorvoslatért (Makay-Berő, 2021, 138).

A területi vadászati hatóságok felett az agrárminiszter gyakorolja a felügyeleti jogkört.¹² Amennyiben az illetékesség kapcsán nemcsak egy, hanem két vagy több vadászati hatóság érintett, akkor az a területi vadászati hatóság jár el, amelynek illetékességi területén a vadászterület nagyobbik hányada található.¹³ A vadászterület határvonala pedig a jogszabály rendelkezése folytán tartós, vonalas elválasztást feltételez, ami jól követhető, valamint beazonosítható.¹⁴

⁸ Magyarország Alaptörvénye 17. cikk (3) bekezdés.

⁹ A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 59. § d) pont.

¹⁰ A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 60. § (1) bekezdés.

¹¹ A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 60. § (2) bekezdés.

¹² A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 60. § (3a) bekezdés.

¹³ A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 60. § (4) bekezdés.

¹⁴ Kfv. 37.310/2021/6.

2.1. A vadászati hatóság feladat- és hatásköre

A korábbiakban arról már szoltunk, hogy vadászati hatóságként a fővárosi és a vármegyei kormányhivatalok járnak el, azonban annak pontosítására még nem tértünk ki, hogy ebben a tekintetben milyen feladat- és hatáskörrel rendelkeznek. Alapvetően a területi vadászati hatóság feladat- és hatáskörébe tartozik többek között a vadászatra jogosultat nyilvántartásba venni.¹⁵ Továbbá a klasszikus igazgatási feladatai közé tartozik a hivatásos vadászok ellenőrzése is (Csáki-Hatalovics & Szabó, 2020, 723). Azonban javaslatként fogalmazható meg a vadászati hatóság intenzívebb fellépése a vadászati tevékenység összefüggésével. Ebben a tekintetben két irányba kell elindulnunk. Egyrészt szólni kell a vadászható állatokkal összefüggésben és a nem vadászható állatok tekintetében.

A következőkben azzal a kérdéssel foglalkozunk, hogy milyen lehetősége van a kormányhivatalnak abban az esetben, ha vadászható állat, vagy ha nem vadászható állat jelenik meg illetékességi területén lakott területen.

Utóbbi esetben egyfajta koordinációs feladata lesz a kormányhivataloknak, ugyanis ebben az esetben a vadászati főfelügyelő segítségével tájékoztatás nyújtási kötelezettséggel tartozik a hatóság. Tovább cizellálható a probléma abban az esetben, ha a vármegyei kormányhivatal illetékességi területén található települési önkormányzattól érkezik bejelentés, vagy jelzés, hogy egy nem vadászható állat tűnt fel a lakott övezetben. A lakossági bejelentéseket így az illetékes kormányhivatalok felé kell továbbítani az önkormányzatok részéről. Az utóbbi időben sajnos erre vonatkozóan egyre több példával találkozhattunk. Mindazonáltal egy nem vadászható nagyvad esetében, mivel az elejtés nem jöhet szóba, csak az élve elfogásról beszélhetünk, amelyet a Vtv. szerint e célra szolgáló hálóval, befogó karámmal, altató-, illetve bénítólövedékes fegyverrel, valamint a vonatkozó közösségi rendeletben nem tiltott, illetve megengedett csapdázási módszerrel lehet végrehajtani.¹⁶ Ezzel összefüggésben a Vtv. vhr. felhívja továbbá a figyelmet arra, hogy a befogót legalább huszonnégy óránként ellenőrizni szükséges, éjszakai működés esetén az első ellenőrzést legkésőbb napkeltekor el kell végezni és az elfogott élő vadat a befogóból az észleléstől számított lehető legrövidebb időn belül el kell távolítani,¹⁷ továbbá a mozgásképessége esetén haladéktalanul gondoskodni kell annak állat-egészségügyi ellátásáról.¹⁸ Fontos megjegyezni, hogy bár a belterületen megjelenő vad elfogása humánusabb módszernek tűnhet az elejtésnél, gyakran azonban sokkal problémásabb és több előkészületet igényelhet, emellett garancia sincs arra, hogy például egy vadat élelemmel be lehet csalni egy ketrecbe városi környezetben, mivel ott máshol is bőségesen talál táplálékot (Czibrik & Cseh-Zelina, 2024, 10).

Előbbi esetben szintén megoldást biztosít a jogszabályi környezet a vadászati hatóságnak. Ugyanis, ha vadászható állat tűnik fel a vármegyei kormányhivatal illetékességi területén, és kárt okoz, akkor bár a lakott terület nem minősül vadászterületnek és éppen ezért vadászat sem folytatható rajta, de a vadász lesz az, aki rendelkezik lőfegyverrel és ismeri a vad viselkedését (Czibrik & Cseh-Zelina, 2024, 10). A rendőrkapitányság által kibocsátott vad elejtésére szolgáló határozat szolgálhat megoldásként egy ilyen helyzetben.¹⁹ Gyorsíthat a folyamaton

¹⁵ A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény (a továbbiakban: Vtv.) 6. § (4) bekezdés.

¹⁶ Vtv. 67. § (3) bekezdés.

¹⁷ A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet (a továbbiakban: Vtv. vhr.) 22. § (4) bekezdés.

¹⁸ Vtv. vhr. 22. § (5) bekezdés.

¹⁹ A fegyverekről és a lőszerekről szóló 253/2004. (VIII. 31) Korm. rendelet (a továbbiakban: Ftv. Vhr.) 36. §.

az esetleges megoldási javaslat, ha a felek előzetesen megállapodnak egy szerződés keretében, amelyben rögzítik, hogy egy lehetséges vadmegjelenés esetén hogyan ejtik meg a vad befogását. A következőkben a helyi önkormányzatok feladatát, lehetőségeit mutatjuk be.

3. A helyi önkormányzatok szerepe

A helyi önkormányzatok oldaláról is szükséges megvizsgálni a problémakört. A helyi önkormányzatok azok a szervek, amelyekhez a belterületen megjelenő vad híre talán a leggyorsabban eljuthat az érintett szervezetek közül. Esetleg csak a közösségi médiában való közzététel gyorsabb.

A helyi önkormányzatokhoz futnak be a lakossági bejelentések, ha a lakosság a település belterületén vadállatok feltűnését észleli. Itt rögtön szükséges egy differenciálást bevezetni, mivel nem mindegy, hogy egy hazánkban vadászható vadat (pl.: vaddisznó, szarvas) észlelt a lakos, vagy egy nem vadászható, fokozottan védett fajt (pl.: farkas, medve).

A nem vadászható fajok megjelenése esetén a vármegyei kormányhivatalok agrárügyi főosztályai járnak el mint szakigazgatási szervek, tehát a lakossági bejelentést hozzájuk kell továbbítani az önkormányzatnak. Újra szükséges egy elhatárolást tenni, mivel a vadászható vadak megjelenése, károkozása is két külön úton kezelhető. Látni kell azt is, hogy elvi éllel fogalmazta meg a Kúria egy korábbi döntésében, hogy a település vadászterületnek nem minősülő közigazgatási belterületén az ott megtelepedett vadászható állat által okozott kárért a vadászatra jogosult kártérítési felelősséggel nem tartozik,²⁰ ami tovább cizellálhatja a problémát.²¹ Vizsgálódó, „ha például az észlelt vaddisznó megrongálja a települési lakos kerítését, bejut a kertjébe és kitéríti a zöldségeket [vagy az önkormányzat tulajdonában álló fóliasátorban nevelt növényeket teszi tönkre], vagy csak a kerékpárút mentén van számára egy csapás, amelyről riogatja az arra kerékpározókat vagy esetleg a vad támadásának a lehetősége is fennáll” (Czibrik & Cseh-Zelina, 2024, 10). Ezek az eshetőségek egyáltalán nem példa nélküliek. 2022-ben Prónay és szerzőtársai Újpesten vizsgálták meg a különböző állatfajok lakott-területi jelenlétét kérdőíves felméréssel és személyes területbejárással. Ennek eredményeként megállapították, hogy a róka és a vaddisznó megjelenésével inkább a nagyobb zöld területtel rendelkező részen, a beépítettebb területeken a nyest, a galamb és a varjúfélék megjelenésével kell számolni (Prónay et al., 2022, 315). 2024-ben Nagy és Tari a Balaton-parti településeken végzett kutatásukat publikálták, melyben rögzítik, hogy a vaddisznók a legnagyobb gyakorisággal a kertekben tettek kárt (főként a növények gyökereinek kitérésével). Második és harmadik helyen pedig a lakosok megijesztése és a kerítések megrongálása állt (Nagy & Tari, 2024, 470).

Az első probléma – lakott területen kárt okozó vad elejtése, befogása²² – esetén az elejtés helye szerinti illetékes rendőrkapitányság engedélyének birtokában lehet a kárt okozó vadállatot kilőni vagy befogni.²³ Azt, hogy kinek kell benyújtania az erre irányuló kérelmet, az Ftv. Vhr. nem tartalmazza (Hárs et al., 2024, 30). Az Ftv. Vhr. alapján nem kell a vadat befogó személynek például vadászati engedéllyel rendelkeznie, azt bárki kezdeményezheti és bárki el is foghatja, lőfegyverrel való elejtés esetén viszont fegyvertartási engedélyre van szükség (Heltai

²⁰ BH2022. 44.

²¹ Lásd részletesebben: Makai (2022).

²² Nagy és Tari (2024, 472) kutatásában is ez a két eset állt az első helyen, amikor a belterületen megjelent vaddisznó kezelésére rögzítettek megoldási „utakat”.

²³ Ftv. Vhr. 36. § (1) bekezdés.

& Antal, 2016, 50). Javasolt azonban a helyi önkormányzati, jegyzői kezdeményezés, mivel az Ftv. Vhr. 36. § (2) bekezdése több olyan kérelemhez kötődő tartalmi elemet ír elő, amelyet a helyi önkormányzat egyszerűbben és könnyebben tud nevesíteni. Ettől függetlenül az elejtés pontos helyének és idejének²⁴ a megjelölése így is nehézkes, mivel a vadon élő állatok mozgása rendkívül rapszodikus is lehet (Heltai & Antal, 2016, 50). A pontos idő megjelölésének kiküszöbölésére szoktak hosszabb intervallumokra engedélyeket kiadni (Czibrik & Cseh-Zelina, 2024, 11).

A másik problémakör, amikor is a vad támadásának veszélye fennáll, de konkrét károkozást nem tapasztal a települési lakos. Ekkor is – első körben – a helyi önkormányzathoz fognak fordulni. Tekintettel azonban arra, hogy ilyen élethelyzetnek egzakt jogi szabályozása nem ismert (Czibrik & Cseh-Zelina, 2024, 11), önkormányzati szempontú helyi lehetőségeket fogunk felvillantani.

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Mötv.) a helyi közbiztonsággal kapcsolatos önkormányzati feladatok alapvető keretét rögzíti. Egy belterületi vadmegjelenés a helyi közbiztonság körébe sorolható élethelyzet. A helyi közbiztonsággal kapcsolatos feladat ellátására létrehozott szervek tipikusan az önkormányzati rendészeti szervek. Az önkormányzati rendészeti szerv tagjaként foglalkoztatható többek között az önkormányzati természetvédelmi őr, a közterület felügyelő, a mezőőr és a rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet.²⁵ „Ez azért kiemelendő, mert az önkormányzati rendészet »normál« foglalkoztatottjai nem rendelkeznek fegyverviselési engedéllyel, azonban a természetvédelmi őr és a rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet maroklőfegyvert, a mezőőr pedig sörétes lőfegyvert tarthat magánál” (Czibrik & Cseh-Zelina, 2024, 12). Azonban az említett személyek feladatellátásuk során csak a település közigazgatási területének belterületnek nem minősülő részén tarthatják maguknál – nyíltan viselve – a fegyvert, kivéve a természetvédelmi őrt. A mezőőr esetében a jogszabály rögzíti, hogy „közegészségügyi okból, a légi közlekedés biztonsága, valamint az okszerű mezőgazdasági termelés biztosítása érdekében meghatározott állatok riasztása, elejtése (...) érdekében” tarthatja magánál a sörétes lőfegyvert. A természetvédelmi őr és a rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet csak „önvédelmi célból” tarthat magánál fegyvert.²⁶

Az önkormányzati rendészeti szerv potenciális foglalkoztatotti körében a megjelölt probléma kezeléséhez a mezőőr esetében állunk a legközelebb, de igazából a törvényi szabályozás ott sem elégséges, ha egy medvét és bocsát látják egy játszótér közelében egy nagyváros szívében.²⁷ Ha a medve és a bocs csak kóborolnak, akkor a mezőőrök lőfegyverhasználati jogának alkalmazására a jogszabály alapján nincs lehetőség. Az említett mezőőrre vonatkozó passzust ki lehetne egészíteni „az emberi életet- és testi épséget veszélyeztető” okkal és így a védett vad riasztására lenne lehetőség.

Segítségül hívhatja az önkormányzat – az említett élethelyzet miatt – továbbá a helyi, területi polgárőrséget is. Jogai jóval korlátozottabbak,²⁸ mint az általános rendőrségi feladatokat ellátó szervnek (rendőrség) vagy az önkormányzati rendészeti szervnek. A „közbiztonság

²⁴ Ftv. Vhr. 36. § (2) bekezdés b) pont.

²⁵ Az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvény 3. § (2) bekezdés.

²⁶ Az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvény 21. § (2) bekezdés.

²⁷ Lásd például: VG (2024).

²⁸ A polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvény 15. § (1) bekezdés.

védelme (...) érdekében, közterületi járőrszolgálatot, valamint figyelőszolgálatot”²⁹ láthat el, ezzel is támogatva a települési lakosok biztonságérzetét, és a védett vadállat észlelését. A következőkben a vadászatra jogosultakat vizsgáltuk meg, mivel ők azok, akik mind térben, időben és szakmailag is talán a legközelebb állnak a belterületi vadmegjelenés kérdésköréhez.

4. A vadásztársaságok szerepe

A belterületi vadmegjelenések kapcsán feltétlen kiemelést érdemelnek a vadászatra jogosultak, köznapi nevükön a vadásztársaságok, több okból kifolyólag is. A vadászható vadfajok esetében nemcsak jó eséllyel ők találkoznak először a problémával, de emellett ők lesznek azok is, akik például a rendőrség által kiadott belterületi vadászati engedély birtokában, a megfelelő és szigorú biztonsági szabályok betartása mellett jogosultak lesznek elejteni a kertekbe, temetőkbe – mely területek egyébként nem számítanak vadászati területnek³⁰ – tévedt vaddisznókat, gímszarvasokat, őzeket, dámszarvasokat a nagyvadfajaink közül, illetve a rókákat, borzokat és mezei nyulakat az apróvadak közül, melyek szintén komoly károkat tudnak okozni a kertek veteményeseiben, virágágyásaiban. Ezen engedélyt azokban az esetekben adja ki a rendőrség, amikor sorozatosan tapasztalható, hogy egyes belterületi részeken intenzívebben jelentkezik a vadak jelenléte, és azok elejtése vagy befogása nélkül a probléma nem oldható fel.

Ugyanakkor a nem vadászható, védett vadfajok esetében is szerephez juthatnak, mivel minden egyes vadászatra jogosultnak rendelkeznie kell legalább egy hivatásos vadással,³¹ aki rendészeti vizsgájának köszönhetően ilyen speciális jogkörökkel is rendelkezik. Emellett ők lesznek azok, akik rendelkeznek a szükséges szaktudással, felszereléssel a megfelelő felderítéshez, nyomon követéshez, ami elsődleges lehet például egy barnamedve felbukkanása kapcsán.

5. A civil társadalom szerepe

Eddig a „hivatalos” oldalát vizsgáltuk a vadak megjelenésének, most lássuk a másik oldalt. Nem, nem a medvét, hanem az „ügyfelet”, aki találkozik a vaddal, aki az elsődleges alanya ennek a problémának. Hogyan is érinti az embereket, ha egyszer csak olyan helyzetbe kerülnek, amelyre nem igazán készültek fel, például farkasszemet néznek egy vaddisznóval a lakópark udvarán a belvárosban?

Az ember is a természet része, egy faj vagyunk a sok közül, és e fajokkal együtt népesítjük be a Föld bolygót. Óvodában megtanuljuk a minket körülvevő fajok neveit, általános iskolában megismerjük egyes fajok szokásait, a szerencsésebb diákoknak szerveznek erdei sulit, és már-már testközelben lehetünk a nagybetűs vadonhoz. A média világa a nappalinkba varázsolja a világ valamennyi teremtményét, fantasztikus műsorok mutatják be az állatvilág szereplőit. Többségünk meg tud különböztetni egy grizzlyt egy örvös medvétől, felismerjük a különböző cápafajokat és tudjuk, hogy valójában nem is akar mind felfalni bennünket. A mai generációk már nem a népmesékből és régi történetekből, az öregek tapasztalataiból (és pláne nem a sajátjukból) ismerik az állatvilágot, hanem az „üvegen keresztül”.³² Elméletben nagyon jók vagyunk!

²⁹ A polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvény 3. § (1) bekezdés a) pont.

³⁰ Vtv. 8. § (2) bekezdés a) pont.

³¹ Vtv. 50. § (3) bekezdés.

³² Amely lehet egy monitor vagy állatkerti üvegfal, de a lényeg, hogy a biztos távolból.

A XX. század egyik leglátványosabb folyamata volt a világban, ahogyan a nagyvárosok megjelentek és hihetetlen ütemben növekedtek a világban. Az urbanizáció egyben magával hozta a városi lakosság drasztikus növekedését, 2018-ban már az emberiség 55%-a városi lakos volt (UN, 2019, 5). A városok talán a legjobb példái az ember természetformáló képességeinek, mert itt már jellemzően teljesen megváltoztatjuk az adott környezetet, egy sajátos élővilágot hozunk létre, és ezek a világok tervezetten csak a legritkább esetben kompatibilisek az egyébként korábban itt élő és velünk élő vadvilággal. Az elmúlt évszázadban, ahogyan városok lettek, úgy távolodtunk el fizikailag a természetes környezettől, és annak lakóitól.

Lássuk miért probléma, ha ez a folyamat megfordul, azaz visszatér a természet.³³ Az utca embere szembe találkozik a saját territóriumán egy nagyvaddal. Magyarországon ez még nem egy nagyon gyakori eset, de a napi hírfolyamok már egyre több esetet említene, így a tendencia egyértelmű. A gondolat tehát már ott van a fejünkben, hiszen olvastuk, hogy medve nyomait találták meg a játszótér közelében,³⁴ a vaddisznók pedig feltúrták az egyetem parkját.³⁵ A kérdés, hogy tudjuk-e mi a teendő, ha az elvi lehetőség valósággá válik. Fel vagyunk-e készülve az ilyen esetekre. Többségünkre igaz, hogy nem. Nem tudjuk, és nem is tudhatjuk, hogy mi a helyes eljárás, mert nem tanultuk meg, nem tapasztaltuk meg, és nem volt senki, aki felkészített volna rá. Nem része egyelőre az oktatási rendszerünknek ez a tudás. Már nem hozzuk a családból, a mindennapokból ezt az ismeretet, kikopott a tudástárunkból, mert az elmúlt generációknak nem volt szüksége rá, így nekünk csak a „kanapé tudásunk” van meg. És ez a tudás nem segít abban, hogy hogyan kell egy ilyen helyzetet lekezelni.

Azt tudjuk, hogy számosságban biztosan növekedni fognak az ilyen találkozások, és sajnálatosan prognosztizálható a környező országok tapasztalatai alapján, hogy a következmények súlyossága is növekedni fog. Ezért egyre sürgetőbb ennek a tudásnak az újbóli megszerzése, amely kézenfekvő módja az oktatás és tájékoztatás, de ehhez szükség van a kormányzati, szakmai és civil szervek és szervezetek hatékony fellépésére és kooperációjára, hogy újra megtanuljunk, hogy a medve nem játék.

Záró gondolatok

Ahogy azt a tanulmányban is igyekeztünk bemutatni, egy olyan problémakörrel beszélhetünk a vadállatok megjelenése kapcsán, melyben első ízben a lakosság szembesülhet a káros és sokszor életveszélyes következményekkel, viszont az esetleges megelőzés vagy a probléma megoldása intézkedések segítségével sok hatóság munkáját érintheti. Ezek között a hatóságok és szervezetek között sokszor viszont még a hatékony kommunikáció is hiányos, illetve nem kellő gyorsaságú. Véleményünk szerint tehát elsődlegesen az egymás (az érintett szervezetek) közötti, illetve a társadalom irányába történő korrekt, hiteles és lehető leggyorsabb kommunikáció az elsődleges feladat mindenféle egyéb intézkedés megtétele mellett. Ehhez igenis segítségül kell hívni a modern technológia adta lehetőségeket, a különböző közösségimédia-felületeket, de akár új megoldás alkalmazásával is támogatható a folyamat. Ennek keretében további kutatási terveink között szerepel egy egységes eljárási és kommunikációs protokoll, valamint egy okostelefon-alkalmazás kifejlesztése is.

³³ Az okok, hogy ez miért történik, nem ennek a tanulmánynak a témái, de annyit rögzítenénk, hogy az esetek jelentős részében az élettér zsugorodásából adódó problémára, és az ökológiai láncokban az egyensúly megbomlására vezethetők vissza. Lásd erről bővebben például: Novák (2023).

³⁴ Lásd például: Pataki (2024).

³⁵ Lásd például: BOON (2023).

Hivatkozások

- Bogdán O., & Heltai M. (2014). A vaddisznó előfordulásának vizsgálata Budapesten. *Vadbiológia*, 16, 87–96. Online: <https://shorturl.at/eo1Ro>
- BOON. (2023. augusztus 16.). *Városban kószáló vaddisznókra hívta fel a figyelmet egy miskolci lakos*. Online: <https://shorturl.at/0XzyQ>
- Cahill, S., F. Llimona, F., L. Cabañeros, L., & Colomardo, F. (2012). Characteristics of wild boar (*Sus scrofa*) habituation to urban areas in the Collserola Natural Park (Barcelona) and comparison with other locations. *Animal Biodiversity and Conservation*, 35(2), 221–233. <https://doi.org/10.32800/abc.2012.35.0221>
- Csáki-Hatalovics Gy. B., & Szabó B. (2020). Természetvédelmi és vadgazdálkodási igazgatás. In Lapsánszky A. (Szerk.), *Közigazgatási jog. Szakigazgatásaink elmélete és működése* (pp. 706–729). Wolters Kluwer.
- Czibrik E., & Cseh-Zelina G. (2024). A belterületi vadmegjelenés problémáinak lehetséges kezelési megoldásai. *Jegyző és közigazgatás*, 26(2), 10–14. Online: <https://shorturl.at/rPTMX>
- Hárs B., Frank N., & Marosán M. (2024). Humán-vad konfliktus: A „belterületen megtelepedett vad” által okozott kár megtérítésének jogi aspektusai. In Tari T., Nagy E., Csivincsik Á., Nagy G., & Jánoska F. (Szerk.), *„Egy Egészség Nap - One Health Day” Konferencia – Tanulmánykötet* (pp. 24–31). Soproni Egyetem.
- Heltai M., & Antal Cs. (2016). A belterületi vadkárok megítélésének jogi és biológiai ellentmondásai. *Jogtudományi Közlöny*, 71(1), 43–54. Online: <https://real-j.mtak.hu/6262/1/JK201601.pdf>
- Heltai M., Kovács F., Rácz K., Csépanyi P., & Nagy A. (2016). A vaddisznó táplálkozásának vizsgálata lakott környezetben, Budapesten. *Vadbiológia*, 18, 27–34.
- Licoppe, A., Prévot, C., Heymans, M., Ecole, H., de Brouckère, L., Bovy, C., Casaer, J., & Cahill, S. (2013). *Managing wild boar in human-dominated landscapes* [Workshop paper]. International Union of Game Biologists – Congress IUGB 2013 – Brussels – Belgium. Online: <https://shorturl.at/JgCQ4>
- Makai K. (2022). Belterületi vadak a célkeresztben – a vadászható állat által okozott kárért való felelősség legújabb bírói gyakorlata. *Polgári Jog*, 7(1–2), 29–38.
- Makay-Beró H. (2021). *A vadászati hatóság múltja, jelene, jövője Magyarországon* [Doktori értekezés]. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola.
- Nagy E., & Tari T. (2024). The appearance of wild boar in the coastal settlements of Lake Balaton and its tourism implications. In Németh K., Jakab B., & Péter E. (Szerk.), *VIII. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet* (pp. 467–475). Pannon Egyetemi Kiadó.
- Nagy E., Zám I., & Tari T. (2024). Vadfajok lakott-területi előfordulásának vizsgálata Sopronban. In Czímber K. (Szerk.), *Erdészeti Tudományos Konferencia Sopron, 2024. február 5-6. Kivonatok Kötete* (pp. 61–62). Soproni Egyetem.
- Nagy E. (2024). Human-Wildlife Interactions Surveys in the City of Sopron, North-Western Hungary. In Hajdú P. (Szerk.), *XXVII. Tavaszi Szél Konferencia 2024 – Absztraktkötet* (p. 626). Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ).
- Novák Zs. (2023. szeptember 14.) *Vadállatok a városban: valóban egyre gyakoribb vendégeink?*. Greendex. Online: <https://shorturl.at/Xr145>
- Nyhus, P. J. (2016). Human–Wildlife Conflict and Coexistence. *Annual Review of Environment and Resources*, 41(1), 143–171. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-110615-085634>
- Pataki I. (2024. augusztus 29.). *Anyamedve és bocsa bukkanhatott fel egy miskolci játszótér közelében*. Index. Online: <https://shorturl.at/ASDgO>

- Prónay K., Nagy E., & Tari T. (2022). Lakott-területi vadmegjelenésekből adódó konfliktusok jellemzői Budapest IV. kerületében. In Czímber K. (Szerk.), *Erdészeti Tudományos Konferencia, Sopron – 2022* (pp. 311–316). Soproni Egyetem.
- Radeloff, V. C., Hammer, R. B., Stewart, S. I., Fried, J. S., Holcomb, S. S., & McKeefry, J. F. (2005). The wildland–urban interface in the United States. *Ecological Applications*, 15(3), 799–805. <https://doi.org/10.1890/04-1413>
- Sütő D., Heltai M., & Katona K. (2020). Quality and use of habitat patches by wild boar (*Sus scrofa*) along an urban gradient. *Biologia Futura*, 71, 69–80. <https://doi.org/10.1007/s42977-020-00012-w>
- Tari T., Sándor Gy., & Náhlik A. (2020). A vaddisznó lakott-területi megjelenésének jellemzői kérdőíves felmérés eredményeinek tükrében. In Facskó F., & Király G. (Szerk.), *Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar, Tudományos közlemények* (pp. 298–304). Soproni Egyetem.
- United Nations (UN). (2019). *World Urbanization Prospects 2018. Highlights*. (TS/ESA/SER.A/421). Online: <https://shorturl.at/DrgID>
- Világgazdaság (VG). (2024. augusztus 29.). *Medvét láttak Miskolcon*. Online: <https://www.vg.hu/kozelet/2024/08/medvet-lattak-miskolcon>